

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรที่มีการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP ในภาคเหนือตอนบน ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย และพะเยา พบว่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกร และจำนวนพื้นที่การปลูกผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรอง GAP มากที่สุด ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตอำเภอฝาง และไชยปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกพริกชี้หนู และหอมหัวใหญ่ ตามมาตรฐานการรับรอง GAP มากที่สุด จากฐานข้อมูลอ้างอิงจาก สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 (สวพ.1 เขตที่ 1) ดังตารางที่ 3-1 เพื่อเป็นตัวแทนเกษตรกรในการสัมภาษณ์ โดยจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่า เกษตรกรบางรายไม่มีความเข้าใจด้านการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP ทั้ง 8 ขั้นตอน ฐานข้อมูลรายชื่อเกษตรกรยังไม่เป็นปัจจุบัน เกษตรกรบางรายไม่ทราบว่าชื่อของตนเองได้รับการจดทะเบียนรับรองตามมาตรฐาน GAP การปฏิบัติทางการเกษตรยังคงปฏิบัติเช่นเดิม ซึ่งบางขั้นตอนไม่ได้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรับรอง GAP แต่อย่างใด รวมทั้งเกษตรกรบางรายไม่ได้มีการผลิตผักตามมาตรฐานรับรอง GAP อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การได้มาซึ่งตัวแทนของเกษตรกรในการสัมภาษณ์นั้นมีความยากลำบากในการติดตามเพื่อขอสัมภาษณ์

5.2 ผลการวิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value-Added: EVA) ของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

จากการศึกษาพบว่าค่า EVA เมื่อคิดจากรายได้ทั้งหมดจากทั้งการผลิตผัก GAP รายได้จากการทำการเกษตรอื่น และรายได้นอกภาคเกษตรเมื่อพิจารณารวมกับค่าเสื่อม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเงินลงทุนในสินทรัพย์ทั้งสินทรัพย์หมุนเวียนและสินทรัพย์ถาวรคูณด้วยค่าเฉลี่ยต้นทุนการลงทุนของกิจการ พบว่า ค่า EVA เมื่อพิจารณาจากรายได้ทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 201,239.75 บาท สำหรับ EVA ของรายได้ที่ผลิตเฉพาะผัก GAP มีค่าเท่ากับ 54,303.19 บาท (ตารางที่ 4-20) ค่า EVA ทั้ง 2 ค่า นั้นนำมาซึ่งรายได้ที่สูงกว่าทั้งต้นทุนการลงทุนและต้นทุนดำเนินการ แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่มีการผลิตผัก GAP สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือน ที่นำมาซึ่ง

กำไรและสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี อย่างไรก็ตาม EVA จากการพิจารณารายได้ทั้งหมดของครัวเรือนมีค่าสูงกว่าที่พิจารณาจากรายได้จากการผลิตผัก GAP เพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าการที่เกษตรกรมีรายได้หลายทางนั้นย่อมทำให้เกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงด้านรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้มีการนำผลิตผลทางการเกษตรมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มตามหลักการของการทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งถือว่าการที่เกษตรกรมีรายได้หลายทางนั้นย่อมนำมาสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถือว่าเป็นหลักการของการป้องกันความเสี่ยงทางด้านรายได้ เมื่อใดที่รายได้ทางใดทางหนึ่งเกิดความสูญเสีย ย่อมมีรายได้อีกทางหนึ่งมาช่วยเสริมเพื่อประคับประคองสถานการณ์ไม่ให้เกิดความรุนแรงแก่ครัวเรือนเกษตรกร

จากค่า EVA ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า EVA มีค่าเป็นบวก แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการประกอบการการผลิตผัก GAP ของเกษตรกรที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและกำไรให้แก่ครัวเรือนเกษตรกร แสดงให้เห็นว่าการประกอบการการผลิตผัก GAP สามารถจัดหาเงินทุนเพื่อการประกอบการ และอยู่รอดได้ รวมทั้งการผลิตผัก GAP ให้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าแก่ครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นเจ้าของเงินทุน

5.3 ผลการวิเคราะห์ระบบการผลิตที่เหมาะสมของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

กำไรสูงสุดที่ได้รับ คือ 25,327.19 บาท โดยครัวเรือนเกษตรกรควรมีการปลูกหอมหัวใหญ่ และพริกขี้หนูในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งพื้นที่ที่ควรปลูกทั้งสองชนิดเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดมีขนาดเท่ากับ 1.35 ไร่ เนื่องจากการผลิตผักทั้งสองชนิดในพื้นที่เดียวกันนี้ถือเป็นการลดความเสี่ยง ด้านรายได้จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงชนิดเดียวในพื้นที่ สำหรับการผลิตหอมหัวใหญ่ และพริกขี้หนูเพียงอย่างเดียว ในพื้นที่เดียวกันนั้นไม่ควรมีการผลิต เพราะจะทำให้เกิดค่าเสียโอกาสหรือทำให้กำไรลดลง ดังนั้นเกษตรกรควรมีการผลิตพืชทั้งสองชนิดแบบผสมผสาน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันความเสี่ยงด้านรายได้ให้แก่ครัวเรือน ที่นำมาซึ่งกำไรสูงสุด (ตารางที่ 4-22)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงของค่าสัมประสิทธิ์ใน objective function ต้องอยู่ในภายในช่วงที่กำหนดให้จึงจะไม่ทำให้กำไรสูงสุดมีการเปลี่ยนแปลง หมายความว่า การปลูกหอมหัวใหญ่ และพริกขี้หนูเพียงชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียวในพื้นที่นั้นทำให้ครัวเรือนเกษตรกรได้รับกำไรลดลง พิจารณาจากค่า Reduced cost (ตารางที่ 4-22) สำหรับระบบการผลิตที่มีความเหมาะสมของครัวเรือนเกษตรกรนั้น ควรเป็นการปลูกหอมหัวใหญ่ร่วมกับการปลูกพริกขี้หนูในลักษณะการปลูกพริกขี้หนูแซมลงในแปลงปลูกหอมหัวใหญ่เมื่อทำการปลูกไปแล้วประมาณ 2 เดือน ซึ่งมีการใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกันของทั้ง 2 พืช ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุด (ตารางที่ 4-23)

สำหรับปัจจัยการผลิตที่เป็นข้อจำกัดของครัวเรือนเกษตรกรสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนเมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้า ปริมาณการใช้ปุ๋ย ปริมาณการใช้ปัจจัยอื่น ปริมาณการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในอุปกรณ์การเกษตรเพื่ออำนวยความสะดวกทางการผลิต ค่าใช้จ่ายซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร จำนวนแรงงานที่ใช้เตรียมพื้นที่ เพาะปลูก ดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว พบว่า แต่ละครัวเรือนเกษตรกรยังมีปัจจัยการผลิตเหล่านี้อยู่ ซึ่งทำให้ค่า Dual Price ของทรัพยากรเหล่านี้ มีค่าเท่ากับ 0 นั้นหมายความว่าครัวเรือนเกษตรกรสามารถใช้ปัจจัยเหล่านี้เพิ่มขึ้นได้อีก โดยไม่มีผลกระทบต่อมูลค่ากำไรสูงสุดที่ได้รับ อย่างไรก็ตามการใช้ปัจจัยการผลิตดังกล่าวนี้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถใช้ได้ในปริมาณขั้นต่ำของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด (ตารางที่ 4-24) โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนเมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้า มีต้นทุนเหลืออยู่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร สำหรับจำนวนแรงงานที่ใช้ที่มีจำนวนเหลืออยู่คือ แรงงานด้านการเพาะปลูก รองลงมาได้แก่ แรงงานการเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้ค่า Dual Price ของปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมา มีค่าเท่ากับ 0 (ตารางที่ 4-22)

ยกเว้นปริมาณการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในอุปกรณ์การเกษตรที่มีการใช้จนหมด ซึ่งค่า Dual Price เป็นบวก นั้นหมายความว่าปริมาณการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงย่อมนำมาซึ่งการได้รับกำไรของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการปลูกหอมหัวใหญ่และพริกชี้หนูในพื้นที่เดียวกันแต่คนละช่วงเวลา (ตารางที่ 4-22)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value-Added: EVA) และระบบการผลิตที่เหมาะสมของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทำให้ทราบถึงความสำคัญของการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP เพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นระบบการผลิตมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และทำให้ทราบถึงระบบการผลิตที่เหมาะสมที่สามารถสร้างกำไรสูงสุดเพื่อจูงใจให้เกิดการผลิตผักที่ได้รับมาตรฐานการรับรอง GAP ให้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งผลการศึกษาดังกล่าวยังมีส่วนช่วยเสนอแนะในการสร้างนโยบายที่มีประโยชน์สำหรับการวางแผนพัฒนา ส่งเสริม ผลักดัน ผักให้มีระบบการผลิตเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นการผลิตผักให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งถือว่าระบบมาตรฐานการรับรอง GAP เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ในลำดับต่อไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความยั่งยืนต่อเกษตรกร คนกลาง และผู้บริโภค เพื่อทำให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะการเปิดเขตเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558

ข้อเสนอแนะ

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยถือเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลกำหนดให้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1 ปี 2551-2554 ขึ้นเพื่อเป็นแผนแม่บทในการกำหนดกรอบและการดำเนินงานในการสนับสนุนการทำการเกษตรปลอดภัยให้เกิดขึ้นในประเทศ พร้อมกันนั้นได้สร้างมาตรฐานสินค้าและสร้างเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าแบบต่างๆ เช่น เครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร “Q Mark” และยังมีความต่อเนื่องมาถึงนโยบายและมาตรการด้านการเกษตรของรัฐบาลที่สำคัญในปี 2555 ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรด้านพืชที่ต้องการยกระดับผลผลิตด้านพืชให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ โดยการตรวจสอบและรับรองแหล่งผลิตพืชในระบบเกษตรดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP) จากการศึกษาพบว่าการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาระบบการผลิตให้เป็นเกษตรอินทรีย์ได้ในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาแล้วว่า การผลิตผัก GAP นั้น สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (EVA) ในทิศทางที่สำหรับเกษตรกร โดยเกษตรกรที่ปลูกผักในระบบ GAP มีรายได้สูงกว่าต้นทุนการลงทุน สำหรับ EVA ที่คิดจากรายได้เฉพาะการปลูกผัก GAP อย่างเดียว มีค่าเท่ากับ 35,972 บาท และการผลิตผัก GAP ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรได้รับกำไรสูงสุด ซึ่งลักษณะการผลิตพืชผักควรมีการปลูกแบบพืชผักหลายชนิด เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการปลูกผักเพียงชนิดใดชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามการผลิตพืชผักตามระบบมาตรฐานการรับรอง GAP นั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจด้านการตลาด และราคาผลผลิตผักที่ผลิตตามมาตรฐาน GAP จึงต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาช่วยดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับแผนปฏิบัติงานตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (วิวัฒน์ ภู่อ้อม, 2554)

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายการศึกษาครอบคลุมให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP เพื่อทำการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) อัตราต้นทุนผลตอบแทน (Benefit Cost Ratio: BCR) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return) และระยะเวลาคืนทุน (Payback Period: PB) เพื่อช่วยวางแผนการตัดสินใจให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการรับรอง GAP ที่จะสามารถใช้ในการพัฒนาไปสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ในอนาคต และควรมีการศึกษาถึงทัศนคติของเกษตรกรที่มีผลต่อการยอมรับระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP เพื่อแสดงให้เห็นถึงความพร้อมและความสามารถของ

เกษตรกรในการผลิตให้เป็นไปตามข้อกำหนดของระบบการผลิตตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของระบบ และควรพิจารณาถึงการพัฒนา และปรับปรุงขั้นตอนการผลิตตามมาตรฐาน GAP ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติทางการเกษตรของเกษตรกรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการผลิตในปัจจุบัน รวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ควรรักษามาตรฐานไว้ ซึ่งนำมาสู่การคงไว้ในด้านคุณภาพ ความปลอดภัย และความปลอดจากศัตรูพืช ของผลผลิตทางการเกษตร ตามข้อกำหนด และตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

ดังนั้นมาตรฐานการรับรอง GAP จึงควรจะได้รับส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการขยายผลสู่เกษตรกรต่อไป เนื่องจากระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP เป็นข้อกำหนดขั้นต่ำที่สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการจัดการกระบวนการผลิตที่มุ่งสู่การเพิ่มความเชื่อมั่นลูกค้าในเรื่องความปลอดภัย การปลอดจากศัตรูพืช และคุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และข้อบกพร่องด้านการปนเปื้อนสารเคมีตกค้างในผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นต้นตอของปัญหาการผลิต และสนับสนุนการดำเนินการตามระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability system) อีกทั้งมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ยังให้ความสำคัญ และสนับสนุนการดำเนินการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบบูรณาการ (Integrated Pest Management: IPM) และการจัดการผลิตพืชแบบบูรณาการ เพื่อความปลอดภัยและคุณภาพของผลผลิต